

Egy életmű új színei

PETŐCZ ANDRÁS: A HUNOR UTCA TITKA; AZ EGÉSZEN KICSI KIS LÉTEZŐ ÉS EGYÉB TÖRTÉNETEK

A Hunor utca titka igazi Petőcz-kötet. És mégis valami egészen más, mint a többi. Ezúttal hajdani diákkorát tárja elénk, édes-keserű vallomásban. Líra és epika ötvözetében. A Hunor utca titkai immáron nem is titkok, hiszen például az első diákszerelem is átlengi ezt a világot, Radovics Ági megörökítésével. És a hajdani társak miniportréival. A szeretett és kevésbé szeretett tanárokhoz fűződő emlékekkel.

Úgy látom, hogy van ebben a kötetben valami, ami Karinthy Frigyes híres *Lógok a szerenijére* emlékeztet. Stílusban, hangvételben, emlékezésben. Ám ennél fontosabb, hogy Petőcz András itt is a csak rá jellemző hangot viszi tovább. Például az ismétlődésekkel, a repetitív eljárás frappáns példáival. A gondolatritmus eszközeivel. Már rögtön az elején, a *Szerettem az iskolaköpenyt* cím alatt: „Szerettem az iskolaköpenyt, nagyon / szerettem, / szerettem, hogy olyan kék, hogy vannak jó / nagy zsebei, / hogy annyi mindent bele lehetett tenni, / szerettem, / mert olyan otthonos volt vele minden...” Így elevenít meg egy ma már iskolatörténeti ruhadarabot (hiszen régóta nem kötelező a viselete), valamint a hozzá fűződő, nyilván őszinteségre alapozott nosztalgiát.

A Hunor utca titka a hatvanas évekbe röpíti vissza az olvasót, abba az évtizedbe, amikor a beat, a hosszú haj, a farmer, 1968 számos eseménye (itthon és a világban) számított „kordíszletnek”, és persze jóval többnek is annál. Petőcz András kamaszként élte át azt az időt, és könyvében ennek a kamaszkornak a természetrajzát adja meg. Persze szíve szerint vissza is menne a Hunor utcába és abba a korszakba. De ma már oly távoli mindez. Távoli az az idő is, amikor szorongatta a sírás a fiú torkát. És földereng egy hajdani focicsapat emléke, s erről egy korabeli fotó is van a könyvben. „[É]s én tudtam, kell a csapat, akármilyen is van, / szükség van arra, hogy együtt legyünk, / a sikerért...” Ez akár mottója is lehetne a kötetnek, hiszen azt is sugallja *A Hunor utca titka*, hogy az ember – bármely életszakaszban – közösségi lény, aki csak másokkal élheti át az életet. Szerelemben, barátságban, hétköznapi csatákban egyaránt.

És ez szerzőnk életében is így van. Irodalmi tevékenységében éppen úgy, mint tanári létében a Kodolányi János Főiskolán. Ezek a különféle szellemi mozgások ugyanakkor jól egészítik ki egymást. Mint ahogy az olvasó is rögtön kapcsolatot érez a szerzővel, hiszen könnyedén átélheti az ő élményeit, emlékeit. Élvezettel olvassuk az áradó szöveget, s nem vitás, hogy ebben természetesen az is segít, ha hasonló élményekben vagyunk hozzá hasonlóan gazdagok, és netán nagyjából abban a korszakban koptattuk az iskolapadot...

A Hunor utca persze nagyon is konkrét hely, a könyv szereplőjének és mindegyiknek írójának a világa. Ami ott megtörtént, az megtörténhetett másutt is. Sőt, szinte bárhol a világon. Éppen ezek az értékek teszik általánossá, ahogy mindez a jeles művek esetében így szokott lenni. Hiszen valamennyiünknek megvan a maga „Hunor utcája”, és valamennyiünknek megvannak a titkai is. Mint ahogy

vannak olyan torokszorító pillanataink a múltból (és a jelenből), amelyek még emlékezetesebbé teszik az olvasást. Nem kétséges, hogy ezeken a helyeken a lélek mélységeit megragadó és megörökítő költő szólal meg, olyan hitelesen, ahogy ezt versesköteteiből (és persze epikájának fő vonalából is) megszoktuk az elmúlt évtizedekben. Mindezt igazolja a *Minden oly nagyon távoli* című befejező írás számos részlete. Például ez: „már sehol sem lennék, ahogy nem lennék / sehol sem, ha / nem emlékeznék a barátaimra, a Piszére és / a Komarekre, / és nem tudnám azt, hogy a Hunor utca ma / is az igazi / hazám, ha nem tudnám, hogy az apám volt, / aki meg- / tartott engem...”, szép vallomás. Természetes nyelven íródott, a hétköznapiág fölemelésével. Úgy, ahogy az irodalomban érdemes.

A másik Petőcz-kötet címében is jelzett mű, a kötet legfontosabb írása különös történet. Első része az egészen kicsi emberek elképzelt városában játszódik, ahol a főhős festő meg akarja örökíteni a látottakat. Ezt azonban a helyi hatalom kifogásolja, és meg is gátolja a munkát. Hősünk amolyan házi őrizetbe kerül, ám tulajdonképpen élvezi az otlétet. Befejező mondatai: „Távcsóval nézem a várost az ablakomból. Annyira gyönyörű minden! Kicsit üresek a hétköznapijaim, de alapjában véve boldog vagyok.”

Érdeklődően bemutatott mesevilág ez, és ehhez kapcsolódik a Petőcz által festett címlap, a *Je te garde (Őrizlek)* című kép kedves világa is. Ugyanakkor valódi „felnőttös” szereplők alakítják a cselekményt. Azt is mondhatjuk, hogy két világszint határán játszódik a történet. Az idő, a hely ködbe vész, vagyis bárhol és bármikor elképzélhető a sztori. A művész portréja persze önéletrajzi elemekkel vegyített, más szempontból viszont a főcenzor alakjára is jellemző, hogy bármelyik korban feltűnhet. A méltatlan helyzetbe sodort alkotóról szól ez a mese, igen fordulatosan és élvezetesen. Az alkotóról, akinek ugyan nem a díj a legfontosabb, de mégis vágyik az elismerésre. Van ebben némi emberi gyarlóság is, de mindez megbocsátható. Írónk élénk tárja az ilyesfajta folyamatok természetét. A fentieket, ha nem is gyöngíti, de némileg tompítja a mesejelleg, ugyanakkor a rejtettebb utalások, az alkotó képzelet játékaik igencsak hatásossá teszik az elbeszélést.

A címadó mű hét fejezete akár regényt is jelölhetne, de sokkal inkább novellafüzér ez a mű. Természetesen vannak fontos összefüggések, ám mindegyik szuverén egész, önállóan is megállja a helyét. Mindegyik több mint regényrészlet. Az összetartozó fogalmak körüljárása izgalmas: a hiúság, a pénz, a hatalom, az alkotói szabadság stb. Persze a máról, jelenünkről szól sok-sok részlete, akkor is, ha elmúlt századok világát, milliójt tárja élénk. Akkor is, ha helyenként az álom és a valóság határán játszódik a történet, miként az a mesékben szokás, vagy, hogy egészen mást mondjak, a Bécsy Tamás által kétszintesnek mondott drámákban, például a *Csongor és Tündében* vagy *Az ember tragédiájában*. Petőcz András élményvilága a valódi létezésből táplálkozik, de műteremtése egy másik szintre emeli föl a történeteket.

A novellafüzérben vannak vissza-visszatérő motívumok, alakok. Ez utóbbiak között kétségtelenül a főcenzor a leg súlyosabb. Ő az, aki a főhős által pusztul el, de úgy, hogy tulajdonképpen a „tettes” hozzá sem ér. Mondhatjuk, hogy akaratlanul öli meg őt. Disgustuzo R. alakja lényegében „képmásnak” is tekintető, a mindenkori létező ősellenség, őscenzor vagy ősdiktátor képmásának. Aztán a festő és az Egészen Kicsi Kis Létező megy az Újvilágba, egy új létforma felé. S miként Firenzében, itt is meglátogatja a festőt az angyal, hogy új tevékenységre ösz-

tönözze. Láthatjuk a meseelemek gazdagságát, például abban a részletben, melyben egy óriáspók küzd a farkasokkal. A fantáziának igen nagy szerep jut a már-már apokaliptikus küzdelem leírásában. S a végkicsengés: „és ekkor megint megjelent az angyal. Fehér ruhában állt, és csak ennyit mondott: – *Vége van. Vége a szenvedésnek.*”

És essék szó az „egyéb történetekről” is! Hasonlóan különös világról szólnak ezek az írások is. Egzotikus helyszínek, egzotikus élmények gazdagítják az összképet. Legfőképpen talán *A denevér vére*ben. Az izgalmas Fülöp-szigeti sztori végén az emberek is, mint a denevérek, a denevér vére által repülni tudnak. Az ember ősi vágya eképpen teljesül. *Az öregember nevetése* egy klasszikusan felépített novella. A címben szereplő ember sorsát mutatja be tömören, az agyi infarktus tragikus pillanatával. Líraian szép történet a nevetés okozta boldogságról. *A kis kalapos hölgy* szellemes, keserűes történet egy 75 éves, kerekesszékes ember és egy hölgy félresikerült találkozásáról. *A mobiltelefon* pedig akár Örkény-egyperces is lehetne. Ugyanakkor a nagy író élete utáni morbiditások jelentik benne az alapélményt.

Kétségtelen, hogy mindkét kötet új szint jelent Petőcz András életművében, de úgy, hogy mindkettő szervesen kapcsolódik a korábbi értékekhez. (*Tevan, Napkút*)

BAKONYI ISTVÁN

Szecessziós utazás

P. HORVÁTH TAMÁS: TÜNDÉRVÁROS

P. Horváth Tamás *Tündérvárosának* borítóján a *Pécsi Országos Kiállítás látképe 1907* című festmény részlete látható, az alcím Zsolnay Miklós titkos életének történetét ígéri, az „alcím alcíme” történelmet, sikert, erotikát. A hátoldalon Nyáry Krisztián a szellem és a szerelem, a hit és kételkedés, a nagyvilági és a szecessziós Pécs regényeként ajánlja. Az önmagát regényként meghatározó, történelmi tényekre építő szöveg Zsolnay Miklós élettörténetéből kiindulva építi fel valós eseményekből és fikciós elemekből szőtt világot: az életrajzi adatok közti üres mezőt a képzelet színeivel tölti ki, így vezet vissza a századfordulás baranyai főváros pezsgő mindennapjaiba. A regény szövetébe beleszővődnek például Zsolnay Miklós kicsapongó életének részletei, vagy a gyár történetének munkásmozgalmi eseményei, hogy a végeredmény egy, a szerelmi drámákat sem nélkülöző, meseszerű, kultúrtörténeti érdekességekkel tűzdelt életrajzi regény legyen.

Zsolnay Miklós titkos életének elmeséléséhez jól bevált narrációtechnikát választott a szerző: a talált kézirat hagyományát. A könyv legelején prologus olvasható, melynek elbeszélőjétől megtudjuk, a későbbiekben közölt szöveg Zsolnay Miklós egy barátja, Pintér János bankár által róla írt életrajz, melyet halála után felesége, Horváth Irma talált meg, aki aztán kommentálta a leírtakat. A regény ideje így több mint száz évet ölel fel. A hármas narrációtechnika azon túl, hogy a beszédhelyzetet/történetmesélést teszi izgalmasabbá, az elbeszélők beszédpozíciójára is felhívja a figyelmet, és szubjektív viszonyulásuknak is teret ad. A prologus elbeszélője Irma néni rokona, aki a rövid szövegben elkalauzol egy elhagyatott tettyei ház kertjébe és titkos zugáiba, majd